

VENDL ALADÁR akadémikus professzor ravatalát mélyen megindult gyermekei, testvéröccse, unokái, dédunokái, tanítványai, barátai, tisztelői, egy ország egész tudományos társadalmának képviselői veszik körül. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai, a Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya, a gyászolók közt magunk is mély gyászban, fájó szívvel búcsúzunk feledhetetlen tagtársunktól, a nagy tudóstól, az egyenes jellemű, nemes gondolkodású ember-től, Akadémiánknak 48 éven át tagjától, 2 éven át másodelnökétől.

Klasszikus tudós személyiséget veszítettünk: a klasszikus közzétan világ-szerte elismert legteljesebb és legnagyobb magyar képviselőjét. VENDL ALADÁR a többi nagy petrográfus többségével együtt elsősorban geológus volt, aki számára a tudományos fő cél a földtan első kérdése, a Föld anyagának, a kőzeteknek kutatása. Magyarország földjének legjellemzőbb képződményeit világította meg, Európa e részében úttörő módon. Hatalmas realitás-érzékével a témaválasztásban, a kutatás végrehajtásában, eredményes kiértékelésében és megfogalmazásában mindig konkrét és mindig korszerű volt. A szubjektivitástól mentes pontos tudományos tényfelderítéshez mozgósította korának minden hatékony tudományos eszközét, eljárását a legmagasabb módszertani fokon. Amikor pedig az általa megállapított tények hatalmas tömege és az elméleti ismeretek teljes birtokában kora klasszikus szellemében megvilágította a kőzetképződés egyes nagy kérdéseit, az elsők közt utalt az addigi elméletek hiányosságaira is, anticipálva a jövőben megvalósult dinamikusabb szemlélet lehetőségeit és szükségességét. Művei így egyesítették magukban a kiegyensúlyozott befejezettséget és az előremutató elemet.

Ifjú korában, már 1910-ben mélyre ható vizsgálattal kimutatva a Dunahomok csodálatos gazdagságát ásványfajtákban, nemzetközileg is egyik pionírjává vált az üledékes mikromineralógiai vizsgálati irányynak. Az ilyen kutatások nemsokára döntő jelentőségűvé váltak a földtani lepusztulás és felhalmozódás korrelálásában, valamint a kőolajkutatás rétegazonosítási kérdései rendszeres megoldásában.

* VENDL ALADÁR ravatalánál 1971. I. 19-én elmondott gyászbeszéd.

A mikromineralógiai kutatásban rejülő eme nagy lehetőségeket aknáztta ki később Magyarország felszínének egyik legelterjedtebb kőzete, a lösz vizsgálatával is. Jól szervezett műegyetemi intézete tudományos kutatóit bevonna e vizsgálatokba, egyrészt segítette azok nagytudású kutatókká fejlődését, másrészt a sokoldalú kollektív földtani kutatásra adott példájával az elsők közt mutatta meg gyakorlatilag is az ilyen munka korszerűségét, megállapítva az addig sokak előtt érdektelennek látszó lösz sokrétű tudományos információ-tartalmát. Ez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a lösz a hazai természetföldrajzi kutatásnak is egyik értékes kiindulási alapja lett.

A Velencei-hegység magmás kőzeteire vonatkozó, tömörségében, felépítésében, világos megfogalmazottságában klasszikus monográfiája gazdag tartalmával ezt a területet a magyarországi magmás kőzettan egyik legtanulságosabb és azóta minden hazai geológus gyakorlati oktatásában fontos szerepet játszó objektumává emelte. E hegység bonyolultsága ellenére is VENDL ALADÁR 1914-ben publikált alapvető megállapításai időtállóknak bizonyultak.

Hatalmas adattömegével valósággal elképeszt a Szebeni és a Szász-Sebesi havasok kristályospaláira vonatkozó monográfiája, melyet az Akadémia az 1936. évi „Nagy jutalom”-mal tüntetett ki. Ezzel a munkájával a kőzetek e harmadik főcsoportjában is alapvetőt adott: műve a következő évtizedek kristályospala-genetikai kutatások kimeríthetetlen adattárává vált. Itt is kitűnt, mennyire növeli a kőzettani vizsgálatok értékét, ha — mint nála mindig és tudatosan, de kora elterjedt gyakorlatától eltérően — a kőzettani vizsgálat regionális földtani szemlélet alapján történik és pontos geológiai felvételre irányuló személyes bejárással kapcsolódik.

Sokoldalú kutatókészségét mutatja az is, hogy a rendszeresen meginduló magyarországi kőolajkutatásnak már a hőskorában felismerte és sikeresen alkalmazta a geomorfológiai jelenségek kapcsolását a földtani szerkezetkutatással.

Az egykori kitűnő tanuló és sub auspiciis regis doktor nemcsak világhírű kutató, de nagyszerű professzor lett. Műegyetemi tanári munkásságának határfokát jelentékenyen növelték a kőzetek mállásának és az ásványvizek természetének ezzel kapcsolatos, gyakorlatilag is prominens kérdését megvilágító tanulmányai.

A gyakorlati életnek a kőzettani kutatással való szolgálatára adott példát akkor is, amikor új világunk nagyszabású építési munkálatait a mélyépítés számára annyi nehézséget okozó roncsoló talajvizek és ezek hatásának rendszeres vizsgálatával segítette.

Egykori mesterével SCHAFARZIK FERENC professzorral együtt írt „Geológiai kirándulások Budapest környékén” c. több kiadást megért könyve a földtan magyarországi gyakorlati oktatásának maradandó értéke, amelyből számos kutatónk tanulta meg geológus szemmel látni a természetet.

Hatalmas, sokoldalú tudását és tudományos gyakorlatát legátfogóbban az őt annyira jellemző kiegyensúlyozott, tömör, ragyogóan világos fogalmazású, ugyancsak több kiadást megért két kötetes „Geológia”-jában foglalta össze. Ez a mű a magyar geológus- és mérnökképzés egyik nagyértékű alappillére és egyben ékesszóló bizonyítéka VENDL ALADÁR professzor kivételes didaktikai és nevelőkészségének.

Az utóbbi két évtizedben autentikus tudománytörténeti munkásságot is folytatott, gondosan feldolgozott adataival megvilágítva az utolsó 100 év magyar földtani fejlődésének sok kérdését.

De volt energiája a közéleti tevékenységre is. A Műegyetemnek két ízben dékánja, majd rektora, a Földtani Társulatnak 8 éven át elnöke, Hidrológiai Szakosztályának pedig társelnöke volt. Beszédei, elnöki megnyitói és kritikai hozzászólásai mindig súlyos tartalomtól feszültek és széles perspektívát tártak a hallgatók elé. Szuggesztív előadásait a mélyen alapozott tudás és a lényeglátás megnyugtató biztonsága jellemezte. Pedig szavaiból a szükséges fenntartásra való figyelmeztetés sem hiányzott.

Koncentrálni tudott a társas együttlétben is. Az ajkai körül mindig ott bujkáló kedves mosollyal elmondott fordultatos és lényegre törő megjegyzéseiben természetes okosság, böles megértés, dialektikus szellem és jóindulatúan kritikus segítőkészség nyilvánult. Sugárzott egyéniségéből az erő, határozottság, jellemzilárdság és az emberszerető jóakarat. Akinek szerencséje volt őt ismerni, személyének varázsát nem feledheti.

Az az ember volt, aki a reakció korában is úgy élt és alkotott, hogy a haladás szocialista építő korszakában munkáját és személyét a legelső közt mutathatták fel példaképpen, átnyújtva neki a Kossuth-díj arany koszorúját, később két ízben is a Munka Érdemrendet.

A nagy szellemű tudós személyiség testének elmúlása után azért él tovább műveiben és az emlékezetben, mert azt hirdeti, van értelme és így — alkotó és emberszerető munkában — van legszebb értelme az emberéletnek.

A példájával megajándékozottak hálájával és szeretetével búcsúzzunk VENDL ALADÁRTÓL, a magyar tudomány e feledhetetlen nagy alakjától.

SZÁDECZKY-KARDOSS ELEMÉR
akadémikus

